

Geliş Tarihi : 09.12.2024
Kabul Tarihi : 20.01.2025

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1598603>

Dündar, F. (2025). Bir öz-oryantalizm eleştirisi: Fon Sadriştayn'ın Karısı. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(25), 120-139. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1598603>

BİR ÖZ-ORYANTALİZM ELEŞTİRİSİ: *FON SADRIŞTAYN'IN KARISI*

Faruk DÜNDAR¹

ÖZ

Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* adlı hikâyesini öz-oryantalizm bağlamında incelemektedir. Türk edebiyatının milliyetçi yazarlarından biri olan Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde Batılılaşma sürecindeki Türk toplumunun içinde bulunduğu kimlik bunalımını ve Doğu-Batı çatışmasını ele almaktadır. Belge incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilen analizde, hikâyede fiziksel görünüm, kadın imajı, ekonomik anlayış, eğitim seviyesi, aile yapısı, sağlık anlayışı ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi temalar üzerinden Batı'nın idealize edilmesi ve Türk toplumunun eleştirilmesi incelenmiştir. Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in milliyetçi bir yazar olmasına rağmen, hikâyesinde yer alan Türk toplumuna yönelik eleştirilerinin altında yatan nedenleri tartışmaktadır. Sonuç olarak, yazarın amacının Türk toplumunun eksikliklerini vurgulayarak onu modernleşme ve gelişme yolunda teşvik etmek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, hikâyenin öz-oryantalizm eleştirisi olarak okunabileceği, yazarın Batı'yı körü körüne taklit etmenin getireceği kimlik kaybına dikkat çektiği ve kültürel değerlerin korunarak modernleşmenin gerekliliğini savunduğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesi, Ömer Seyfettin'in milliyetçi duruşuyla uyumlu bir şekilde, toplumunu eleştiren ve geliştirmeye yönelik bir perspektif sunan bir eserdir.

Anahtar Kelimeler: Öz-oryantalizm, Milliyetçilik, Batılılaşma, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Ömer Seyfettin

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, faruk.dundar@erbakan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2524-4776>

Date Received : 09.12.2024
Date Accepted : 20.01.2025

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1598603>

Dündar, F. (2025). A critique of self-orientalism: Fon Sadriştayn'ın Karısı (Fon Sadriştayn's Wife). *HUMANITAS - Journal of Social Sciences*, 13(25), 120-139. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1598603>

A CRITIQUE OF SELF-ORIENTALISM: *FON SADRIŞTAYN'IN KARISI* (FON SADRIŞTAYN'S WIFE)

Faruk DÜNDAR²

ABSTRACT

This study examines Ömer Seyfettin's story titled *Fon Sadriştayn'ın Karısı* (Fon Sadriştayn's Wife) in the context of self-orientalism. Ömer Seyfettin, one of the nationalist writers of Turkish literature, addresses in this story the identity crisis and the East-West conflict within Turkish society undergoing Westernization. In the analysis conducted using the document examination method, the idealization of the West and the criticism of Turkish society are examined through themes such as physical appearance, the image of women, economic understanding, education level, family structure, health perception, and gender roles presented in the story. This study discusses the underlying reasons for Ömer Seyfettin's criticism of Turkish society in his story, despite being a nationalist author. As a result, it has been determined that the author's aim is to emphasize the deficiencies of Turkish society and to encourage it towards modernization and development. Additionally, it has been revealed that the story can be read as a critique of self-orientalism; the author draws attention to the identity loss that blind imitation of the West can bring and advocates for the necessity of modernization while preserving cultural values. In this context, the story *Fon Sadriştayn'ın Karısı* (Fon Sadriştayn's Wife) is a literary work that, in alignment with Ömer Seyfettin's nationalist stance, presents a perspective that critiques and aims to develop his society.

Keywords: Self-orientalism, Nationalism, Westernization, Fon Sadriştayn'ın Karısı (Fon Sadriştayn's Wife), Ömer Seyfettin

² Assistant professor, Necmettin Erbakan University, Ereğli Faculty of Education, faruk.dundar@erbakan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2524-4776>

Giriş

Ömer Seyfettin (1884-1920), Türk edebiyatının önde gelen hikâye yazarlarından biridir. Millî Edebiyat akımının öncülerinden olan yazar, özellikle hikâye türündeki eserleriyle tanınmıştır (Alangu, 2017, s. 45). Ömer Seyfettin'in edebî kişiliği, Türkçülük akımından ve dönemin siyasi olaylarından büyük ölçüde etkilenmiştir (Enginün, 2012, s. 78). Yazarın eserlerinde, millî bilincin uyandırılması ve Türk dilinin sadeleştirilmesi gibi temalar ön plana çıkmaktadır (Koroğlu, 2016, s. 112). Ömer Seyfettin, hikâyelerinde genellikle günlük hayattan kesitler sunarak, toplumsal sorunları ve millî değerleri işlemiştir (Polat, 2020, s. 23). Yazarın üslubu, sade ve anlaşılır olmakla birlikte, zaman zaman ironik ve eleştirel bir ton da taşımaktadır (Polat, 2020, s. 23).

Oryantalizm kavramı, Edward Said'in (1978) çalışmasıyla literatüre kazandırılmış ve Batı'nın Doğu'yu geri kalmış ve ötekileştirilmiş bir biçimde temsil etme biçimi olarak tanımlanmıştır. Said'e göre oryantalizm, sadece akademik bir disiplin değil, aynı zamanda Batı'nın Doğu üzerinde hegemonya kurmasını sağlayan bir söylem biçimidir. Bu söylem, Doğu'nun Batı tarafından kendi üstünlüğünü meşrulaştırmak ve sömürgeci emellerini haklı çıkarmak için kullanılan bir araç haline gelmiştir. Öz-oryantalizm ise, Doğu toplumlarının bu oryantalist bakış açısını içselleştirerek kendi kültürlerini ve değerlerini aşağılamaları, Batılı değerleri ise üstün görmeleri olarak tanımlanabilir (Yegenoglu, 1998). Bu kavram, Edward Said'in Oryantalizm eleştirisinden hareketle, Doğu'nun kendisini Batı'nın önyargılı ve stereotipik algılarıyla tanımlaması sürecini ifade etmektedir. Öz-oryantalizm, Batı'nın Doğu'yu geri kalmış olarak görme eğiliminin, Doğular tarafından benimsenmesi ve tekrar üretilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Chow, 1998). Bu durumun kimlik oluşumunda ve kültürel konularda etkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda, Doğu toplumları, kendi geleneksel değerlerini ve kültürel miraslarını değersizleştirerek Batılı normları ve yaşam biçimlerini idealize ederler (Bhabha, 1994). Küreselleşme ve medya aracılığıyla yayılan bu eğilim, özellikle popüler kültür, edebiyat, turizm ve tüketim alanlarında belirginleşmektedir (Iwabuchi, 1995). Öz-oryantalizm aynı zamanda, Doğu toplumlarının kendi içlerindeki sosyal ve kültürel dinamikleri göz ardı etmelerine ve Batı merkezli bir bakış açısıyla kendilerini değerlendirmelerine yol açmaktadır (Nandy, 1983). Bu süreç, kültürel çeşitliliğin zedelenmesine ve sömürgecilik sonrası dönemde Batılı hegemonik söylemlerin devam etmesine neden olmaktadır (Said, 1978).

Ömer Seyfettin, eserlerinde Doğu-Batı kültür çatışmalarını ve öz-oryantalizmin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini işlemiştir. Bazı hikâyelerinde, aşırı batılaşmanın yol açtığı kimlik kaybı ve geleneksel değerlerden kopuşun yarattığı sorunları ele alarak, okuyucuyu bu konular üzerine düşünmeye sevk etmiştir. *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesi de bu bağlamda değerlendirilmesi gereken bir eserdir.

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde, anlatıcı, şiddetli bir sinir krizi geçirirken rahatlamak için Boğaziçi'nde bir vapur gezisine çıkar. Güvertede, güçlü ve sağlıklı görünen, Alman'a benzeyen bir adam dikkatini çeker. Kendi zayıf ve sinirli haliyle bu adamın sağlığı arasında bir kıyaslama yaparak böyle bir sıhhatin ne kadar büyük bir mutluluk olduğunu düşünür. Vapur bir sonraki iskeleye yanaştığında, bir Türk bu yabancıyı "Fon Sadriştayn" diyerek selamlar ve Türkçe sohbet ederler. Anlatıcı, bu adamın Türkçeyi akıcı konuşmasına şaşırır ve kim olduğunu merak eder. Yabancı, anlatıcıya dönerek kendisini tanıyıp tanımadığını

sorar. Anlatıcı adamı tanımadığını söyleyince, adam gerçek adının Sadrettin olduğunu ve anlatıcının eski okul arkadaşı olduğunu açıklar. Anlatıcı şaşkındır; çünkü hafızasında Sadrettin zayıf ve “Serçe Pehlivan” lakabıyla anılan cılız bir çocuktur. Sadrettin, bu büyük değişimin hikâyesini anlatmaya başlar. Mezun olduktan sonra iş bulmakta zorlanan Sadrettin, sonunda Anadolu Şimendifer Kumpanyası’na girer. Anne ve babasını küçük yaşta kaybettiği için halasıyla yaşamaktadır. Halası, onun gittikçe zayıflamasından endişe ederek evlenmesini önerir. Sadrettin de bu tavsiyeye uyar ve güzel, kültürlü bir Türk kıızıyla evlenir. Ancak evliliği umduğu mutluluğu getirmez; karısı müsrif, gösterişe düşkün ve ev işlerine ilgisizdir. Pahalı harcamalar Sadrettin’i maddi çıkmaza sürükler. Borçları birikir. Stres sağlığını daha da bozar ve doktorlar kendisine verem başlangıcı teşhisi koyarlar. Doktorlar Sadrettin’e hava değişiminin iyi geleceğini tavsiye ederler. Bu tavsiye üzerine Sadrettin, Almanya’daki bir arkadaşının yanına gider. Arkadaşının da eskiden zayıf olduğunu hatırlarken, şimdi son derece sağlıklı ve güçlü olduğunu görür. Arkadaşı, Alman yaşam tarzının ve özellikle Alman kadınlarının etkisinin bu dönüşümde önemli rol oynadığını anlatır. Arkadaşının Alman eşi, evin tüm işlerini kendi yapan, tutumlu ve çalışkan bir kadındır. Bu durumdan etkilenen Sadrettin’e arkadaş, bir Alman kadınıyla evlenmesini önerir. İstanbul’daki karısının onu terk etmesi üzerine, Sadrettin bu teklifi kabul eder ve bir Alman kıızıyla evlenir. Yeni eşiyile birlikte İstanbul’a dönerler ve Almanya’da edindiği disiplinli yaşam tarzını sürdürürler. Alman eşi, evde hizmetçi tutmaya gerek görmez; tüm ev işlerini kendisi yapar, bütçeyi dikkatle yönetir ve gereksiz harcamalardan kaçınır. Sadrettin’in sağlığı hızla düzelir; kilo alır, güçlenir ve maddi durumu istikrara kavuşur. Eşi, doğum sırasında ne ebe ne de doktor ister; bunu doğal bir süreç olarak görür ve yardıma ihtiyaç duymadan çocuğunu dünyaya getirir. Kısa sürede günlük rutinine döner ve ev işlerine devam eder. Sadrettin, hayatındaki bu olumlu değişimleri eşine ve onun getirdiği yaşam tarzına borçlu olduğunu vurgular. Alman kadınlarının disiplinli, çalışkan ve tutumlu yapılarının ailelerinin ve ülkelerinin refahına katkı sağladığını belirtir. Anlatıcı, Sadrettin’in hikâyesini dinledikten sonra karmaşık duygular yaşar. Bir yandan arkadaşının mutluluğunu ve sağlığını takdir ederken, diğer yandan bu kadar disiplinli ve hesaplı bir yaşamın eksikliklerini düşünür. Hikâye, anlatıcının bu değerlendirmeleriyle sona erer. Bu hikâye, kültürel farklılıklar ve yaşam tarzlarının bireylerin hayatı üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Ömer Seyfettin bu hikâyesinde başkarakter Fon Sadriştayn aracılığıyla Türk kadını olumsuz yönleriyle tasvir etmektedir. Bu durum, eserin yayımlandığı dönemde büyük bir tepkiye yol açmıştır. Bunun üzerine, Ömer Seyfettin, Türk kadınlarından özür dilemek amacıyla *Fon Sadriştayn’ın Oğlu* adıyla bu hikâyenin devamı niteliğinde başka bir hikâye yazmıştır (Enginün, 2011, s. 169). Bu çalışma, sadece *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesi üzerinde duracaktır.

Alanyazına bakıldığında *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesi ile ilgili çalışmalar görülmektedir. Çalışmaların birçoğu *Fon Sadriştayn’ın Karısı*’nı Ömer Seyfettin’in diğer hikâyeleri ile birlikte ele almıştır. Dinçer (2021), *Fon Sadriştayn’ın Karısı* ve onun tamamlayıcısı olan *Fon Sadriştayn’ın Oğlu* hikâyelerinde yer alan mitolojik izleri ve modern işlevleri araştırmıştır. Zengin (2020), *Fon Sadriştayn’ın Karısı* ve *Fon Sadriştayn’ın Oğlu* hikâyelerindeki kadın karakterlerin karşılaştırmalı bir analizini yaparak rollerini ve temsil biçimlerini incelemiştir. Sürgit (2013), Ömer Seyfettin’in *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesinin devamı olan *Fon Sadriştayn’ın Oğlu* adlı hikâyesini, Yeni Lisan hareketinin dil ve edebiyat

anlayışını kurmaca bir çerçevede yansıtan önemli bir metin olarak değerlendirmiş ve yazarın milliyetçi duruşunu vurgulamıştır. Değer aktarımı temasını araştıran Kanter (2015), Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kadınların toplumun değerlerini aktarmadaki rolünü tartışmıştır. Benzer şekilde Karabulut (2017), Ömer Seyfettin'in anlatılarındaki kadınlar dünyasına odaklanmıştır. Tarakçı (2023), Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde annelerin millî kimlik inşasındaki rolünü incelemiştir. Yüksel (2013) çalışmasında, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile kavramının hem gerçek hem de metaforik anlamda, ulusu hayal etmek için bir araç olarak kullanıldığını ve başarılı bir ulusun temelini başarılı bir aileye dayandığını vurgulamıştır. Ömer Seyfettin'in aşırı Batılılaşma ve bunun Osmanlı toplumu üzerindeki etkilerine yönelik eleştirisi, Okay (2019) tarafından kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Beyitoğlu (2018), *Fon Sadriştayn'ın Karısı*'nın toplumsal kusurları vurgulayarak, ideal bir toplum yaratmaya nasıl katkıda bulunduğunu tartışmıştır. Güneş (2017) yüksek lisans tezinde, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kimlik ve aidiyet duygusunu inceleyerek, yazarın Türk milliyetçiliği bağlamında okuyucuya verdiği mesajları analiz etmiştir. Erdem (2015) doktora tezinde, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde II. Meşrutiyet Dönemi'nin siyasal ve toplumsal yapısına yönelik eleştirileri analiz ederek, yazarın milliyetçilik anlayışının dönemin anayasal milliyetçilik programlarıyla uyumlayan özgün bir çizgi temsil ettiğini ortaya koymuştur. Aktaş (2019) doktora tezinde, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Türk kimliğinin inşa sürecini ve milliyetçi söylemi incelerken, yazarın millî kimlik modelleri ve Türkçülük hareketine katkılarını tarihsel ve kuramsal bir bakış açısıyla ele almıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* adlı hikâyesini öz-oryantalizm bağlamında incelemektir. Çalışma, hikâyede yer alan Türk toplumundaki bazı hususların Batı ekseninde eleştirilmesini analiz ederek, yazarın bu yaklaşımının altında yatan nedenleri irdelemeyi hedeflemektedir. Ayrıca, Ömer Seyfettin'in milliyetçi bir yazar olmasına rağmen eserinde Türk toplumuna yönelik eleştiriler yapmasının nedenlerini anlamak ve bu bağlamda yazarın modernleşme, kültürel kimlik ve kültürel değerlerin korunması konusundaki görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin'in eserlerinde öz-oryantalizm temalarını ele alarak, Türk toplumunun Batılılaşma sürecinde yaşadığı kimlik bunalımına ve Doğu-Batı çatışmasına ışık tutması açısından önemlidir. Çalışma, Türk edebiyatında milliyetçi bir yazar olarak bilinen Ömer Seyfettin'in hikâyesinde kendi toplumuna yönelik eleştiriler yapmasının ardındaki nedenleri ortaya koyarak, dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerini anlamaya katkı sağlamaktadır. Ayrıca, günümüzde de güncelliğini koruyan kültürel kimlik, modernleşme ve öz-oryantalizm konularında önemli çıkarımlar sunarak, bu alandaki literatüre katkıda bulunmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belge incelemesine dayanmaktadır. Belge incelemesi, metinlerin sistematik ve nesnel bir şekilde incelenmesini sağlayan bir araştırma yöntemidir. Edebî metinlerde belge incelemesi, metindeki temaların, sembollerin, imgelerin ve anlatım tekniklerinin detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılar. Bu sayede, metnin altında yatan anlamlar ve zamanın toplumsal durumu değerlendirilerek, yazarın vermek istediği mesajlar ortaya konulur (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Ömer Seyfettin'in eserleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak ise, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesi seçilmiştir. Bu hikâye, öz-oryantalizm temalarının analiz edilmesi ve Türk toplumunun Batılılaşma sürecindeki durumunun incelenmesi açısından zengin bir veri sumaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmanın birincil verileri, Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* adlı hikâyesinden oluşmaktadır. Ayrıca hikâye üzerine yapılmış önceki akademik çalışmalar gözden geçirilmiştir. Bu süreçte, hikâyenin analizine katkı sağlayacak kaynaklar seçilmiş ve literatür taraması yapılarak araştırmanın kuramsal temeli oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde belge incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Hikâye, öz-oryantalizm bağlamında tematik olarak incelenmiş ve fiziksel görünüm, kadın imajı, ekonomik anlayış, eğitim seviyesi, aile yapısı, sağlık anlayışı, toplumsal cinsiyet rolleri gibi temalar üzerinden Batı'nın idealize edilmesi ve Türk toplumunun eleştirilmesi değerlendirilmiştir. Metinde yer alan anlatım teknikleri, karakter tasvirleri ve olay örgüsü çözümlenerek, yazarın vermek istediği mesajlar ve hikâyenin altında yatan anlamlar ortaya konulmuştur. Ayrıca, anlatıcının iç çatışmaları ve öz-kimlik arayışı da analiz edilerek, hikâyenin öz-oryantalizm eleştirisi olarak okunabileceği vurgulanmıştır.

Bulgular

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* adlı hikâyesi, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan Batılılaşma hareketleri, toplumsal dönüşümler ve bu süreçte ortaya çıkan kültürel çatışmaları ele alan bir eserdir. Yazar, Doğu ve Batı medeniyetleri arasındaki farklılıkları, bireysel hikâyeler ve karakter analizleri üzerinden okuyucuya sunmaktadır. Hikâye, Batı'nın üstünlüğünün çeşitli yönleriyle vurgulandığı ve Türk kültürünün eleştirel bir bakış açısıyla ele alındığı bir anlatı olarak sunulmaktadır.

Sağlık, Doğum Süreci ve Fiziksel Görünüm Bağlamında Öz-Oryantalizm

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde, sağlık, doğum süreci ve fiziksel görünüm üzerinden Doğu-Batı karşılaştırması yapılırken, yazarın öz-oryantalist bir perspektifle Türk toplumunu eleştirdiği görülmektedir. Bu eleştirinin temelinde, Batı'nın doğal ve bireysel yaklaşımlarının yüceltilmesi ve Doğu'nun, özellikle Türk toplumunun, aşırı müdahaleci ve karmaşık sağlık anlayışının sorgulanması bulunmaktadır. Aynı zamanda hikâyede, erkek sağlığı beslenme ve kadının erkeğe bakımı üzerinden, kadın sağlığı ise doğum süreci üzerinden ele alınarak iki boyutlu bir sağlık tablosu çizilmektedir.

Hikâyede kadın sağlığı, özellikle doğum süreci üzerinden anlatılır. Hikâyede, Fon Sadriştayn'ın Alman karısının doğuma yaklaşımı, doğumun doğal ve beden normal bir işlevi olarak görülmesi olarak sunulur. Yazarın vurguladığı nokta, Batılı kadının bireysel irade ve güven duygusuyla doğurduğu, Türk kadınının ise doğumu tıbbi müdahaleye sıkça ihtiyaç duyulan bir süreç olarak değerlendirmesidir. Alman karısının sözleri bu bakış açısını net biçimde ortaya koyar: “Ebesiz doğurdum. Ebe hekim demektir. Ben hasta mıyım? Ebeye ne lüzum var?” (Seyfettin, 2020, s. 662).

Alman karısının doğumu herhangi bir tıbbi yardıma gerek duymadan gerçekleştirmesi, halk sağlığı açısından edinilmiş bilgi ve deneyimin Batı toplumunda ne denli yaygın olduğunu göstermektedir. Alman kadınının, doğum hakkında azımsanmayacak düzeyde bilgi sahibi olması, Batı toplumunun temel sağlık konularında bireyleri bilinçlendirdiğine dair bir mesaj içerir. Doğumu bir hastalık değil, doğal bir süreç olarak değerlendirmek ve bu süreçten hemen sonra günlük hayata dönmek, Batı'daki özgüven ve bireysellik yaklaşımının somut bir yansıması şeklinde yorumlanır.

Türk toplumu bağlamında ise yazar, gereksiz tıbbi müdahalelerin ve doğum sürecini fazla abartmanın modernleşmenin önünde engel yarattığını ifade eder. Türk toplumunda doğumun “karmaşılaştırılmış” bir süreç olarak görülmesi ve her aşamada dış müdahaleye ihtiyaç duyulması, aslında bireyin kendi bedenine duyduğu güvensizliği ve yeterli eğitimin olmayışını göstermektedir. Ömer Seyfettin, bu tutumu geri kalmışlık olarak adlandırmasa da, Batı'nın yaklaşımının açıkça daha ileri, özgüvenli ve doğal bir süreç olarak sunulması, öz-oryantalizme özgü bir bakış şekliyle toplumsal bir eleştiri olarak okunabilir.

Hikâyede erkek sağlığı, beslenme ve Alman karısının Fon Sadriştayn'a bakımı üzerinden ele alınır. Doğum sürecinde olduğu gibi, Fon Sadriştayn'ın fiziksel dönüşümü de Batı'nın bireyleri nasıl daha sağlıklı ve daha canlı kıldığına dair bir ifade taşır. Anlatıcı, vapurda yanına oturan Fon Sadriştayn'ı ilk bakışta bir Alman sanarak şöyle tasvir eder: “Başımı sağa çevirdim; müthiş, iri, kıpkırmızı bir Alman yanıma oturmuş, gayet beyaz bir keten mendille terini siliyordu. Birbiri üzerine attığı bacaklarına, kalın dizlerine, dokunulsa kan fışkıracak sanılan tombul ellerine baktım.” (Seyfettin, 2020, s. 653).

Bu betimleme, Batılı erkeğin beslenme koşulları ve hayat tarzı sayesinde nasıl sağlıklı, güçlü ve diri bir bedene sahip olduğunu göstermeyi amaçlar. Türk anlatıcının kendi fiziksel durumunu kıyaslayarak zayıflığını vurgulaması, “Ah, ne sihat!..” (Seyfettin, 2020, s. 653) ifadesiyle dile getirilir. Böylelikle, Batı'nın beden bakımına, beslenmeye ve genel sağlık anlayışına daha fazla önem verdiği sonucuna varılır.

Ayrıca Fon Sadriştayn, kendisine “Serçe Pehlivan” lakabının takıldığını, Türkiye’deyken cılız ve zayıf olduğu için arkadaşlarının kendisiyle alay ettiğini, ancak Almanya’ya gittikten sonra belirgin bir fiziksel gelişim sergilediğini söylemektedir (Seyfettin, 2020, s. 655). Bu dönüşüm, Batı’nın sadece maddi ve kurumsal anlamdaki ilerlemesini değil, bedensel gelişime de imkân sağlayan bir ortama sahip olduğunu göstermektedir. Hikâye boyunca, Fon Sadriştayn’ın Alman eşinin Fon Sadriştayn’ın beslenmesiyle ilgilendiği ve erkeğinin fiziksel gücünü korumasına yardımcı olduğu aktarılır. Böylelikle yazar Batı toplumunu bir bütün olarak, kadından erkeğe aile içi sağlık bilincinin yüksek seviyede olduğu bir toplum şeklinde okuyucuya sunar.

Ömer Seyfettin, doğum sürecinde gereksiz görülen titizlik ya da erkek sağlığında zayıflığa sebep olan yetersiz beslenme alışkanlıkları gibi konuları, Türk toplumunun eğitim ve sağlık konusundaki eksiklikleri olarak yansıtır. Hikâye, Batı’nın doğal ve halk sağlığına dayanan yaklaşımını idealleştirirken, Türk toplumunun sağlık ve modernleşme sürecinde alması gereken mesafeye de işaret eder.

Sonuç olarak, Ömer Seyfettin’in *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesinde, sağlık ve beden kavramları hem kadın hem de erkek ekseninde ele alınarak Batı’nın güçlü, sağlıklı ve doğal yaklaşımı ile Türk toplumunun aşırı tıbbi müdahale ve karmaşa içeren anlayışı kıyaslanmaktadır. Alman karısının doğumu ebesiz ve tıbbi yardıma ihtiyaç duymadan gerçekleştirmesi, Batı toplumundaki halk sağlığı bilgisine dayanan özgüvenli tavrı göstermek için kullanılır. Aynı şekilde, Fon Sadriştayn’ın Türkiye’deyken cılız oluşu, Almanya’da edindiği beslenme ve hayat koşullarıyla sağlıklı bir bedene kavuşması, Batı’nın bireysel beden gelişimine verdikleri önemi vurgular. Bu iki perspektif, yazarın öz-oryantalist yaklaşımını görünür kılar. Batı’yı idealleştiren ve Türk toplumunu kendi eksiklikleri üzerinden eleştiren bakış açısı hem toplumsal hem de bireysel boyutta bir sorgulamaya davet eder.

Kadın İmajı ve Öz-Oryantalizm

Ömer Seyfettin’in *Fon Sadriştayn’ın Karısı* adlı hikâyesinde, Alman ve Türk kadın karakterler arasındaki belirgin karşıtlık, dönemin toplumsal yapısını ve kadınların aile içi rollerini yeniden düşünmeyi gerektiren bir tartışma zemini oluşturmaktadır. Yazar, öz-oryantalist söylemlerle Batı’yı yüceltmekten ziyade Türk toplumunun aksayan yönlerini eleştirmekte ve kadının toplumsal rolüne dair tespitlerde bulunmaktadır.

Hikâye boyunca Alman kadını hem ev içi sorumluluklara hem de gündelik yaşamın diğer alanlarına etkin biçimde katılan bir karakter olarak betimlenir. Fon Sadriştayn’ın Alman eşinin, “Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştirâ kuvvetini arttırmak da kadının vazifesidir.” (Seyfettin, 2020, s. 660) şeklindeki sözü, kadının ev ekonomisine katkıda bulunduğunu ve yalnızca tüketen bir konumda olmadığını göstermektedir. Bu çerçevede Alman kadını, ev işlerini titizlikle yerine getirmenin yanı sıra tasarruf etmeye, maaşın doğru kullanımına, kültürel ve sosyal faaliyetlere önem veren bir karakter olarak ön plana çıkar. Hikâyede, Fon Sadriştayn’ın Alman karısının, “Evde ne iş olursa ben yaparım!” (Seyfettin, 2020, s. 661) şeklindeki vurgusu, onun ev işlerinin tamamını üstlendiğini gösterirken; “Yemekten sonra kemanla klasik parçalar çalar, klasik şiirler okur. Onbirde hemen yatarız.” (Seyfettin, 2020, s. 661) ifadesi de kültürel etkinliklere vakit ayırdığına işaret etmektedir.

Buna karşılık, hikâye boyunca Türk kadını, özellikle Fon Sadriştayn'ın Türk eşi üzerinden sorumsuz ve tüketici bir imajla resmedilmektedir. Fon Sadriştayn, Türk eşi için “Karım hatta mutfak nereden olduğunu bilmiyordu.” (Seyfettin, 2020, s. 658) ifadesini kullanarak, Türk kadınının en temel ev işlerinden bile haberdar olmadığını dile getirir. Aynı şekilde, “Müteharrrik bizzat bir tuvalet makinesi gibi temizleniyor, pudralanıyor, boyanıyor, giyiniyor, geziyor, tozuyor, geliyor, yemeğini yiyor, yatağına yatıyor, rahat rahat uyuyordu!” (Seyfettin, 2020, s. 658) sözleriyle, Türk karısının lükse düşkün, bakımla fazlasıyla meşgul olan, ancak ev ve aile sorumluluklarına kayıtsız kalan bir karaktere dönüştüğü vurgulanmaktadır. Bu anlatımda, ekonomik ya da sosyal katkı sunmayan, yalnızca hazır kaynakları tüketen bir Türk kadını imgesi öne çıkmakta ve kadının toplumsal rolleriyle ilgili eksikliklere yönelik bir eleştiri okunmaktadır.

Hikâyede dile getirilen bu farklılıklar, Ömer Seyfettin'in Batı ve Doğu toplumlarındaki kadın rollerine ilişkin yaklaşımını belirgin kılmakla birlikte, yazarın asıl meselesinin Batı'yı övmek olmayıp Türk toplumunun sorunlu gördüğü yönlerini işaret etmek olduğu anlaşılmaktadır. Fon Sadriştayn karakteri üzerinden aktarılan Alman kadınının çalışkanlığı, disiplin anlayışı ve çok yönlülüğü, Türk kadınının eğitimsizlik, ilgisizlik ve ev ile ilgili sorumluluklardan uzak kalmasıyla keskin bir tezat içinde sunulur. Yazar, bu tezatla Türk kadınının toplumsal kalkınmadaki rolünü güçlendirmeye yönelik bir sorgulamayı gündeme getirir. Ömer Seyfettin, milliyetçi bir bakış açısıyla kadın eğitiminin artırılmasını, kadının üretkenlik ve toplumsal işlev bakımından daha etkin hâle gelmesini önemli bir hedef olarak göstermektedir.

Metindeki karşılaştırmalar, dönemin modernleşme ihtiyacı bağlamında da okunabilir. Ömer Seyfettin, Türk toplumunda kadının eğitimi, kültürel birikimi ve sosyal etkinliklere katılımı konularında yaşanan eksikliklere göndermede bulunarak, kadının daha donanımlı bir birey hâline gelmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hikâyede eğitilmiş ve disiplinli kadının sosyal hayata dâhil olması, aile içi düzeni sağlaması ve ekonomik refaha katkıda bulunması, toplumun genel kalkınmasına doğrudan etki eden unsurlar olarak belirtilir.

Sonuç olarak, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde, öz-oryantalist bakış açısıyla yapılan Alman ve Türk kadın imajları arasındaki karşıtlık, yazarın Osmanlı toplumunda gördüğü aksaklıklara işaret etmek ve kadının toplumsal konumunu iyileştirmeye yönelik bir farkındalık yaratmak amacıyla kullanılmıştır.

Ekonomik Anlayış ve Tasarruf Kültürü Bağlamında Öz-Oryantalizm

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde Batı ve Doğu toplumlarının ekonomik anlayışları, bireysel ve toplumsal davranışlar üzerinden karşılaştırılarak sunulmaktadır. Bu karşılaştırma, yazarın iki farklı kültüre dair gözlemlerini ele alırken ekonomik planlama ve tasarruf kültürünü merkeze koyar. Ömer Seyfettin'in anlatımında Batı toplumları, özellikle Alman karısının ekonomik tutumuyla sembolize edilen bir disiplin ve akılcılık anlayışıyla tanıtılmaktadır. Buna karşılık, Türk toplumunun ekonomik alışkanlıkları daha müsrif ve plansız bir yapıyla eleştirilmektedir.

Fon Sadriştayn'ın Alman karısının ekonomik tutumuna dair sözleri, tasarruf kültürünün Batı'da ne denli içselleştirildiğini gösterir. Alman kadın, gelir artışının harcamaların artması

için bir sebep olmadığını düşünmekte ve ihtiyaca göre bir harcama anlayışını benimsemektedir: “Karımın fikrince masraf vâridâta göre değil, ihtiyaca göre yapılırdı. Fakat vâridâtın artması masrafın çoğalmasa için mantıkî bir sebep olamazdı.” (Seyfettin, 2020, s. 661) Bu ifade, ekonomik bilincin bireysel yaşamda disiplinli bir şekilde uygulandığı Batı toplumlarının, ekonomik refahın yalnızca gelirdeki artışla değil, bu gelirin nasıl kullanıldığıyla da ilişkili olduğunu vurgular.

Alman kadınının gelir artışına rağmen harcamalarını sabit tutması ve artan gelirini tasarrufa yönlendirmesi, geleceğe yönelik ekonomik planlama yapmanın önemini gösterir. Kadının Fon Sadriştayn’ın “maaşım on beş lira oldu” ifadesine rağmen yaşam standartlarını değiştirmemesi, bu anlayışın somut bir örneğidir: “Her ay bankaya beş lira yerine on lira götürmeye başladı.” (Seyfettin, 2020, s. 661). Ömer Seyfettin burada, bireylerin gelirlerini biriktirme ve tasarruf etme alışkanlıklarının, ekonomik refahı artırma ve sürdürülebilir bir yaşam standardı oluşturma açısından ne kadar önemli olduğunu vurgular. Aynı zamanda, bu ekonomik disiplini bir Batı değer sistemi olarak sunar; Alman kadının bu tavrı, bireysel ekonominin toplumsal refaha nasıl katkı sunduğunu da sembolize eder.

Buna karşın Türk toplumunun ekonomik alışkanlıkları, yazar tarafından daha eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilir. Türk bireylerinin gelirdeki artışı anında harcamalara yansıtması, ekonomik istikrarsızlığa zemin hazırlayan bir müsriflik olarak görülmektedir: “Bir Türk’ün aylık vâridâtı yirmi beş lira iken otuz lira oldu mu, hemen evini değiştirmeye, daha fazla bir hizmetçi tutmaya kalkar.” (Seyfettin, 2020, s. 662) Burada, gelirdeki artışın plansız bir harcama eğilimi doğurduğu ve bu tür davranışların uzun vadede bireysel ve toplumsal istikrarsızlığa yol açabileceği vurgulanır. Türk toplumunun ekonomik planlama ve tasarruf eksikliği, bireylerin geleceğe dair düşünmeden mevcut gelir artışını tüketmeye yönelik eğilimleri üzerinden eleştirilir.

Yazar, bu anlatımıyla Batı ve Doğu toplumları arasındaki ekonomik bilinç farkını vurgularken, okuyucuyu ekonomik planlama ve tasarrufun önemi üzerine düşünmeye sevk eder. Batı’daki bireysel disiplinin toplumsal refaha katkı sunduğunu öne sürerken, Türk toplumunun bu disiplinden uzak oluşu, ekonomik istikrarın sağlanamamasıyla ilişkilendirilir. Fon Sadriştayn’ın Alman karısının gelir artışını tasarrufa yönlendirmesi, ekonomik gelişimin yalnızca kazançlarla değil, harcamaların ve birikimlerin mantıklı bir şekilde düzenlenmesiyle mümkün olduğunu gösterir. Yazarın bu noktada okuyucuya verdiği mesaj, ekonomik disiplinsizliğin sadece bireyleri değil, toplumu da etkileyen bir soruna dönüştüğüdür.

Ekonomik anlayışın bireysel refah üzerindeki etkisi, hikâyede sadece aile ekonomisi bağlamında değil, toplumun genel ekonomik yapısının bir parçası olarak ele alınır. Yazar, ekonomik bilincin toplumsal refahı doğrudan etkilediğini belirtirken, Türk toplumunun bu konuda geri kaldığını ifade eder. Ömer Seyfettin’in bu eleştirileri, Batılılaşma sürecindeki Türk toplumunun ekonomik disiplini Batı’dan öğrenmesi gerektiği şeklinde de yorumlanabilir.

Sonuç olarak, Ömer Seyfettin, ekonomik planlama ve tasarruf bilincinin birey ve toplum açısından önemini iki farklı kültür üzerinden ortaya koymaktadır. Yazar, Batı’nın ekonomik anlayışını disiplin ve mantıkla özdeşleştirirken, Türk toplumunu bu disiplinden yoksun bir toplum olarak ele almaktadır. Bu karşılaştırma, bireylerin ekonomik alışkanlıklarının toplumsal

refah üzerindeki etkisini vurgularken, okuyucuyu ekonomik bilinç ve disiplin konusunda düşünmeye sevk etmektedir.

Eğitim ve Kültürel Seviye Üzerinden Öz-Eleştiri

Eğitim ve kültürel seviye, hikâyede Batı'nın üstünlüğünün en belirgin şekilde vurgulandığı alanlardan biridir. Fon Sadriştayn, Alman karısının kültürel faaliyetlere olan ilgisini ve entelektüel birikimini övmektedir: “Yemekten sonra kemanla klasik parçalar çalar, klasik şiirler okur.” (Seyfettin, 2020, s. 661)

Fon Sadriştayn'ın Alman karısının klasik müzik dinlemesi, şiir okuması gibi faaliyetler, yalnızca bireysel bir entelektüel birikimi ifade etmez; aynı zamanda Batı toplumunun eğitime, sanata ve kültüre verdiği önemin bir sembolü olarak karşımıza çıkar.

Türk toplumunun eğitim ve kültür seviyesindeki eksiklik ise hikâyede Alman kadın tarafından dolaylı olarak eleştirilir: “Türkiye halkının hiç hesap bilmediğini söylüyor, ‘Sizde bir, iki, üç, dört, beş, on, yirmi, otuz var mı? Yazınızda rakam işaretleri var mıdır?’ diye tuhaf sualler soruyordu.” (Seyfettin, 2020, s. 661) Metinde Türk toplumunun eğitim konusundaki eksiklikleri dolaylı yoldan Alman kadın tarafından eleştirilmektedir. Kadının, “Türkiye halkının hesap bilmediği” yönündeki ifadeleri, doğrudan Türk eğitim sisteminin yetersizliklerine dikkat çeker. Bu ifade, Ömer Seyfettin'in döneminde, Osmanlı'nın eğitim sistemindeki aksaklıkların ve modernleşme çabalarının henüz yeterince sonuç vermediğinin bir eleştirisi olarak değerlendirilebilir. Alman kadının şaşkınlıkla sorduğu sorular, Türk toplumunun modern matematiksel ve bilimsel bilgilere ulaşmakta geri kaldığına dair imalar içerir.

Alman kadının soruları, doğrudan doğruya Türk toplumunun eğitim konusundaki yetersizliklerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu eleştiri, Türk toplumunun eğitim anlayışının Batı ile karşılaştırıldığında geride kaldığını ve bu durumun da bireylerin entelektüel gelişimini sınırlandırdığını göstermektedir. Eğitim eksikliğinin bireylerin entelektüel kapasitesini sınırladığı vurgusu, Türk toplumunun modernleşme sürecinde eğitimin rolünü ifade etmektedir.

Yazar, Batı'yı bir model olarak sunarken, Türk toplumunun bu modele ayak uydurması gerektiğini ima eder. Bu, Batı'nın üstünlüğünü kabul etme ve Türk toplumunun kendi eksikliklerini sorgulama biçiminde bir öz-oryantalist bakış açısıdır.

Sonuç olarak, yazar, Batı toplumunun eğitim sisteminin bireylerin entelektüel gelişiminde oynadığı rolü vurgularken, Türk toplumunun eğitim eksikliklerini eleştirmektedir. Ömer Seyfettin, Batı'nın eğitim ve kültür anlayışını örnek alınması gereken bir model olarak sunar ve Türk toplumunun bu yolda ilerleyebilmesi için eğitimin önemine dikkat çeker. Bu anlamda, yazar sadece bireysel bir gelişim eleştirisi değil, aynı zamanda toplumsal modernleşme ve kalkınma için eğitimin gerekliliğine dair bir çağrı yapmaktadır.

Aile Yapısı ve Evlilik Anlayışındaki Öz-Oryantalizm

Hikâyede, Fon Sadriştayn'ın Alman karısıyla olan evliliği, Batı'nın güçlü, sağlam ve karşılıklı güvene dayalı aile yapısının bir temsili olarak sunulurken, Türk karısıyla yaşadığı başarısız evlilik, Doğu toplumlarındaki aile kurumunun zayıflığına ve yüzeyselliğine yönelik

eleştiriler içermektedir. Bu iki evlilik üzerinden yapılan karşılaştırma, yazarın öz-oryantalist bir bakış açısıyla Türk toplumunun bazı zayıf yönlerini eleştirdiği bir bağlamda değerlendirilebilir.

Fon Sadriştayn, Alman karısıyla yaşadığı evliliği anlatırken, evliliklerini huzurlu, ekonomik olarak düzenli ve karşılıklı saygıya dayalı bir ilişki olarak tanımlar. Hikâyede geçen “Rahat, mesut yaşamaya başladık. Kira dâhil olduğu halde aylık masrafımızı tam beş lira ediyordu. Maaşımdan artan beş lirayı karım her ay bankaya götürüyor, mobilyalardan aldığımız paranın üzerine ekliyordu.” (Seyfettin, 2020, s. 661) ifadesi, Alman karısının sadece eşine ekonomik anlamda destek olmakla kalmayıp, aynı zamanda finansal sorumluluklarını bilinçli bir şekilde üstlenmesini ve evin geleceğine yönelik bir plan yapmasını da gösterir. Bu, Batı’da evliliklerin maddi temele dayanan sağlam ve planlı yapısına işaret eder. Batı’daki evlilik anlayışı, bireylerin eşit sorumluluklar alarak, karşılıklı destek ve iş birliği içinde sürdürüldüğü bir ilişki modeli olarak idealize edilir. Fon Sadriştayn’ın Alman karısı, ev içinde rol paylaşımı ve iş bölümünün net olduğu, her iki tarafın da aile refahına katkı sunduğu bir eş modeli çizer. Bu durum, Batı’nın aile yapısında rasyonellik ve düzenin hâkim olduğu algısını pekiştirir. Ömer Seyfettin, burada Batı’nın modern, sistemli aile anlayışını öne çıkarırken, geleneksel Türk evliliklerini geri planda bırakır ve bu evliliklerin yüzeyselliğine vurgu yapar.

Fon Sadriştayn’ın Türk karısıyla olan evliliği ise tam tersi bir tablo çizer. “Ben yokken zavallı eski şık karım kendisi gibi şık, zarif, tek gözlüklü bir beye âşık olmuş... Onun arzusuyla hemen ayrıldık.” (Seyfettin, 2020, s. 661) ifadesi, bu evlilikte duygusal derinlik ve karşılıklı sadakatin bulunmadığını açıkça göstermektedir. Bu cümle, Türk toplumunda evliliklerin sadece yüzeysel bir çekicilik ve maddi beklentiler üzerine kurulduğuna dair bir eleştiri olarak okunabilir. Türk karısının sadakatsizliği ve boşanmanın hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, Türk aile yapısının sağlam bir temel üzerine inşa edilmediği ve dış etkilere açık olduğu düşüncesini destekler. Yazar, burada Türk toplumundaki evliliklerin sadece maddi ve dışsal değerlere dayandığını ve bu yüzden istikrarsız olduğunu ima etmektedir.

Fon Sadriştayn’ın Türk karısının “şık ve zarif” bir beyle birlikte olması, Türk toplumundaki kadınların evliliklerinde duygusal bağdan ziyade, toplumsal statü ve yüzeysel özelliklere daha fazla değer verdiğine yönelik bir eleştiridir. Bu anlatı, Türk evliliklerinin duygusal derinlikten yoksun, yüzeysel unsurlara dayalı olduğu düşüncesini besler. Bu açıdan bakıldığında, Ömer Seyfettin, Türk toplumunda aile kurumunun zayıflığını ve Batı’daki gibi güçlü bir temel üzerine oturmadığını eleştiren bir anlatı geliştirmiştir.

Ömer Seyfettin’in bu karşılaştırması, öz-oryantalist bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Ömer Seyfettin, Türk evliliklerini Batı’ninkilerle karşılaştırırken, Batı’daki aile yapısını idealize edip, Türk evliliklerini eleştiren bir pozisyonda durmaktadır. Bu bağlamda, Türk toplumunun kendisini Batı’ya göre yeniden şekillendirmesi gerektiğini ima eden bir eleştiri geliştirmektedir. Ömer Seyfettin’in bu eleştirisinde, Türk toplumunun aile yapısını Batı’nın değerlerine göre yeniden gözden geçirmesi ve Batı’daki planlı, istikrarlı ve karşılıklı saygıya dayalı evlilik modelini benimsemesi gerektiği mesajı verilmektedir. Ekonomik planlama, karşılıklı güven ve sadakat, Batı toplumlarının evlilik yapılarının temel taşları olarak öne çıkarılırken, Türk evlilikleri, sadece dışsal ve maddi unsurlara dayalı, yüzeysel ilişkiler olarak tasvir edilir. Bu, öz-oryantalist bir eleştiri olarak, Türk toplumunun kendi geleneksel değerlerini

sorgulaması ve Batı'nın aile yapısını örnek alması gerektiğine dair bir alt metni barındırmaktadır.

Yazarın bu iki evliliği karşılaştırarak yaptığı eleştiri, sadece bireysel evlilikler üzerine değil, toplumsal gelişim açısından da bir yorum sunmaktadır. Aile, toplumun en temel yapı taşı olarak görülür ve sağlam aile yapılarının toplumsal gelişime olan katkısı vurgulanır. Batı'da aile yapısının ekonomik planlama, ortak hedefler ve düzen üzerine kurulu olması, toplumun genel gelişimine olumlu etki ederken, Türk toplumundaki evliliklerin bu unsurlardan yoksun olduğu ve bu nedenle toplumun geri kaldığı ima edilir.

Sonuç olarak, Fon Sadriştayn'ın iki evliliği üzerinden yapılan bu karşılaştırma, sadece bireysel ilişkiler değil, aynı zamanda Türk ve Batı toplumları arasındaki kültürel farkların bir eleştirisi olarak okunabilir. Yazar, Batı'nın aile yapısındaki sağlamlığı ve karşılıklı saygıya dayalı ilişkileri yüceltirken, Türk toplumunun yüzeysel ve maddi temellere dayalı evlilik anlayışını eleştirmektedir.

Çalışma Etiği ve Liyakat Üzerinden Öz-Eleştiri

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesi; iş ahlakı, çalışma etiği ve liyakat kavramları üzerinden Türk ve Alman toplumlarını karşılaştırarak bir öz eleştiri yapmaktadır. Yazar, Türk toplumunun iş hayatındaki sorunlarını ve Batı'daki, özellikle Alman toplumundaki iş disiplini karşılaştırarak modernleşme sürecindeki engellere dikkat çeker. Ömer Seyfettin'in bu eleştirileri, yalnızca bireylerin çalışma hayatındaki deneyimlerini değil, aynı zamanda daha geniş bir toplumsal gelişim anlayışını da irdelemektedir.

Fon Sadriştayn'ın Alman toplumundaki çalışma etiğini överek yaptığı şu değerlendirme dikkat çeker: “Bizim kumpanyanın müdür muavini yüzlerce lira maaş aldığı halde masrafı ihtiyacına göredir. Yani tıpkı benimki gibi...” (Seyfettin, 2020, s. 660) Bu cümle, Alman toplumundaki iş ahlakının sadece maddi kazançla sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireylerin gelir seviyelerine rağmen gösterişsiz, ölçülü ve ihtiyaçlarına göre yaşadıklarını anlatmaktadır. Alman toplumunda “verimlilik” ve “disiplin” gibi çalışma etiği ilkeleri ön plana çıkar. Çalışanların liyakata dayalı olarak ödüllendirildiği, bireysel başarı ve çaba ile iş yerinde yükselmenin mümkün olduğu vurgulanır. Fon Sadriştayn'ın gözünden anlatılan bu övgü, aynı zamanda Batı'nın modernleşme sürecindeki başarılarına bir işaret olarak görülür. Yazar, Alman toplumundaki iş disiplini ve adaletli sistemi övse de bunu yaparken bir hayranlıktan ziyade eleştirel bir gözle, Türk toplumundaki aksaklıkları göstermek amacıyla kullanmaktadır.

Türk toplumunun iş hayatındaki anlayışı tamamen zıt bir şekilde ele alınır. Yazar, hükümet dairelerinde çalışma isteğinin ailevi ve sosyal bağlantılara dayandığını şu sözlerle eleştirir: “Hükümet dairelerinde, kalem müdürlerinden, mümeyyizlerinden, kapıcılarından hiçbir tanıdığımız olmadığı için tabii hiçbir kaleme giremedim.” (Seyfettin, 2020, s. 656-657) Bu ifade, Türk toplumundaki iş etiğinin verimlilik ve liyakat yerine kişisel ilişkiler üzerine kurulu olduğuna işaret eder. Türk iş hayatının bu yapısal sorunu, bireylerin yeteneklerinin ve çabalarının geri plana atılmasına neden olmakta, toplumsal gelişimi engellemektedir. Aynı zamanda bu ifadeyle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki toplumsal yapıyı ve bürokratik sistemi eleştirilmektedir. Ömer Seyfettin, bu durumu eleştirirken modernleşme çabalarının önündeki en büyük engellerden birinin bu iş ahlakı anlayışı olduğunu savunur. Batı'daki iş etiği,

bireylerin yetenek ve çabalarına dayalı bir sistem öngörürken, Türk toplumunda kişisel ilişkilerin ön planda olması, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine engel olur ve bu da toplumsal ilerlemeyi yavaşlatır.

Yazarın eleştirdiği temel noktalardan biri de liyakat ilkesinin önemidir. Alman toplumunda liyakat, toplumun ilerlemesine katkıda bulunan bir değer olarak görülürken, Türk toplumunda bunun yerini kişisel çıkarlar alır. Yazar, iş hayatındaki bu liyakatsizliğin ve adaletsizliğin toplumsal yapıyı nasıl tahrip ettiğini vurgular. Türk toplumunda, doğru bağlantılara sahip olmayan bireyler, ne kadar yetenekli ya da çalışkan olurlarsa olsunlar, iş bulma ve yükselme şansından mahrum kalmaktadırlar. Bu da toplumsal verimliliği düşüren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hikâye, Alman toplumunda liyakat ve verimliliğin bir milletin başarısındaki belirleyici rolüne dikkat çekerken, Türk toplumundaki iş ahlakını eleştirmektedir. Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde iş hayatında adalet ve liyakatin benimsenmesinin toplumsal kalkınma için taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Sonuç olarak, bu eleştiri, Türk toplumunun modernleşme sürecinde karşılaştığı sorunların temelinde yatan iş ahlakı ve liyakat meselesini gün yüzüne çıkarmaktadır. Yazar, Batı'daki iş anlayışını bir model olarak gösterirken, Türk toplumunda bu değerlerin eksikliğinin toplumsal gelişime nasıl zarar verdiğini belirtmektedir.

Modernleşme ve Geleneksellik Arasındaki Çatışma

Ömer Seyfettin'in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde modernleşme ve geleneksellik teması, Batı ve Doğu toplumları arasındaki farklılıkları keskin bir şekilde ortaya koyar. Fon Sadriştayn karakteri aracılığıyla Ömer Seyfettin, Batı'nın, özellikle Almanya'nın modernleşme sürecindeki disiplinli, planlı ve ilerici yaklaşımını yüceltirken, Türk toplumunun geleneksellik ve plansızlık yüzünden modernleşme sürecinde geri kalmasını eleştirmektedir.

Fon Sadriştayn'ın, "Almanya'nın yirmi milyon nüfusunu yarım asırda altmış yetmiş milyon yapan Alman kadını, beni de üç sene içinde otuzdan doksan beşe çıkardı." (Seyfettin, 2020, s. 656) şeklindeki ifadesi, Almanya'nın hızla gelişen nüfus politikalarını, ekonomik ilerlemesini ve toplumsal planlamadaki başarısını simgeler. Burada özellikle Alman kadınının rolüne vurgu yapılması, kadınların toplumdaki yerinin modernleşme sürecinde ne kadar önemli olduğuna işaret eder. Ömer Seyfettin, Alman kadınının hem nüfus artışı hem de bireysel katkısıyla Almanya'nın kısa sürede büyük bir gelişme kaydettiğini belirtir. Bu, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin modernleşmedeki önemini ve kadınların aktif katılımının bir toplumun geleceğini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Nüfus artışının Almanya'nın genel gelişimiyle bağlantılı olarak ele alınması, ekonomik büyümenin bir ulusun modernleşme sürecinin bir parçası olduğuna dair bir bakış açısını yansıtır. Alman toplumu, geleceğe dair vizyonu ve stratejik planlamasıyla kendini ileriye taşıırken, Türk toplumunun bu süreçten geri kalması yazar tarafından eleştirilmektedir.

Türk toplumu, İstanbul'daki zenginlerin ve bürokratların, idaresizlik ve savurganlık nedeniyle içine düştüğü sefaletle eleştirilmektedir: "Gayr-i ihtiyari İstanbul'daki zenginlerin, en çok maaş alan memurların müsriflik, idaresizlik yüzünden çektikleri sefaletleri, en zengin paşaların, beylerin ölümlerinden bir ay sonra çoluk çocuklarının hemen dilenecek derecelere indiklerini aklımdan geçirdim." (Seyfettin, 2020, s. 660) Burada, İstanbul'un zenginlerinin ve

yüksek bürokratlarının maddi imkânlarına rağmen plansızlık ve disiplin eksikliği yüzünden nasıl yoksulluğa düştükleri ele alınır. Ömer Seyfettin, bireysel düzeydeki plansızlığın toplumsal çöküşe yol açtığını ima etmektedir.

Yazar, toplumun, bireysel seviyede ekonomik tedbirsizlikle birlikte geleneksel alışkanlıklarını değiştirmemesi halinde geleceğin “kapkaranlık” (Seyfettin, 2020, s. 660) olacağı konusunda uyarıda bulunur. Özellikle ekonomik refahın sürdürülebilirliği açısından Batı’nın disiplinli ve ileri görüşlü yapısıyla Türk toplumunun kayıtsız, plansız hayat tarzı arasındaki tezat, modernleşme sürecinde Türk toplumunun geri kalmasına neden olan temel faktörlerden biri olarak söylenebilir.

Ömer Seyfettin, Batı’nın başarısını yalnızca ekonomik kalkınmayla değil, aynı zamanda eğitim, toplumsal düzen ve kadınların modernleşme sürecindeki rolü üzerinden de ele alır. Türk toplumunun ise hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bu değerlere yeterince önem vermediğini gösterir. Böylece hikâye, modernleşmenin kaçınılmaz olduğunu, ancak bunun disiplinli bir şekilde ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden ele alınarak yapılması gerektiğini ima eder. Yazar, Batı’nın örnek alınması gereken yönlerine vurgu yaparken, Türk toplumunun kendi geleneksel alışkanlıklarını gözden geçirmesi ve geleceğe dair planlar yapması gerektiğini vurgular.

Sonuç olarak, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesi, modernleşme ve geleneksellik arasındaki çatışmayı toplumsal planlama, kadınların rolü, ekonomik ve bireysel disiplin çerçevesinde ele almaktadır. Ömer Seyfettin, Türk toplumuna modernleşmenin önemini ve bu sürecin gerekliliklerini açıkça gösterirken, Batı’nın, özellikle Almanya’nın, bu konuda nasıl başarılı olduğunu göstermektedir.

Anlatıcının İç Çatışması ve Öz-Kimlik Arayışı

Ömer Seyfettin’in *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinin son bölümünde, anlatıcı bir iç çatışma yaşamaktadır. Fon Sadriştayn’ın anlattığı Batı tarzı yaşamın mantık, hesap ve düzen üzerine kurulu olması, anlatıcıda bir tiksinti uyandırır. Bu tiksintinin kaynağı, yazarın Batı medeniyetinin duygusallıktan uzak ve mekanik bir yaşam tarzına sahip olduğuna dair algısıdır. Ömer Seyfettin, bu çatışmayı anlatıcının iç dünyasında işler ve onun Batı’nın yaşam tarzına karşı duyduğu tepkiyi, kendi kültürünün duygusal ve romantik unsurlarına olan özlemiyle karşılaştırır.

Anlatıcının, Batı’nın düzenli ve mantıklı yaşam tarzına karşı duyduğu tiksinti ifadesi: “Fon Sadriştayn’ın uzvî istirahatinden, her ânına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, yemek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkından tiksiniyordum” şeklinde ortaya çıkar (Seyfettin, 2020, s. 663-664). Burada, Batı’nın yaşama yaklaşımının aşırı rasyonel ve maddi değerlere dayalı olması eleştirilir. Bu yaklaşımda aşk bile mantık çerçevesinde değerlendirilmekte, bu da anlatıcıya göre aşkın ruhunu yok etmektedir. Ömer Seyfettin, bu ifadelerle Batı’nın ‘modern’ yaşam biçimini, insani duygulardan uzak, mekanik bir varoluş olarak tanımlamaktadır.

Bu noktada anlatıcı, kendi kültürüne ait yaşam tarzına olan özlemini dile getirir. Bu özlem, Batı’nın mantık ve düzen dolu yaşamına karşı, Türk kültürüne özgü bir “hesap bilmezlik”, yani spontane ve plansız bir yaşam arzusuyla şekillenir. “Tâ orada... Şu küçük

yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevi, maddi ıstıraplar içinde... Tabiatın uyuşuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?” (Seyfettin, 2020, s. 664) ifadesi, doğrudan bu özlemi dile getirir. Burada tasvir edilen yaşam tarzı, hem maddi zorluklar hem de manevi çalkantılarla doludur, ancak anlatıcı bu yaşamın Batı’nın hesaplı ve düzenli dünyasından daha tatmin edici olduğunu ima eder.

Bu çatışma, sadece bireysel bir tercih meselesi değildir. Ömer Seyfettin’in bu hikâyesi, Doğu ile Batı arasındaki kültürel farkları ve bu farkların bireylerin kimlik algıları üzerindeki etkilerini sorgular. Anlatıcının iç çatışması, bireysel düzlemde Doğu-Batı çatışmasının sembolüdür. Batı’nın rasyonel, planlı ve disiplinli yaşam tarzı ile Doğu’nun duygusal ve sezgisel yaşama biçimi arasındaki bu fark, anlatıcıda kültürel kimlik bunalımına yol açar. Anlatıcı, bir yandan Batı’nın disiplinine ve ilerlemesine hayranlık duysa da kendi kültürünün sıcak, duygusal ve maneviyat dolu yaşam tarzını kaybetmekten korkmaktadır. Bu bağlamda, öykünün sonunda anlatıcının yaşadığı çatışma, bireyin kimlik arayışını ve iki farklı dünya arasında sıkışıp kalışını temsil etmektedir.

Ömer Seyfettin’in burada sunduğu eleştiri, Batı’nın sadece mekanikleşmiş, hesapçı yönlerini değil, aynı zamanda bu yaşam tarzının Türk kültürüne ve kimliğine zarar verebileceğini de düşündüğünü gösterir. Anlatıcı, Batı’dan tamamen kopmak istemez; aksine, bir denge arayışındadır. Batı’nın mantık ve düzen gibi olumlu yanlarını alırken, kendi kültürel değerlerini korumanın ve geliştirmesinin gerekliliğini vurgular. Bu çatışma, aslında Osmanlı Devleti’nin son döneminde, modernleşme ve Batılılaşma çabaları sırasında Türk aydınlarının yaşadığı kimlik bunalımını da yansıtır. Anlatıcı, Batı’nın başarılarını ve modern yaşam tarzını görmezden gelmez; ancak, bu sürecin bireyin manevi değerlerini yok etmeden, kültürel kimliği koruyarak yürütülmesi gerektiğine inanır.

Sonuç olarak, Ömer Seyfettin’in hikâyesinin son bölümünde verdiği mesaj, Batı’ya yönelik aşırı hayranlık ve taklitçiliğin tehlikelerine dikkat çekmekle birlikte, kültürel kimliğin ve değerlerin korunmasının önemini vurgulamaktır. Anlatıcının yaşadığı çatışma, bir medeniyetin yalnızca teknik ve maddi başarılarına değil, aynı zamanda manevi ve duygusal dünyasına da dikkat edilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Ömer Seyfettin’in kaleme aldığı *Fon Sadriştayn’ın Karısı*, dönemin sosyokültürel yapısını ve modernleşme sürecinde yaşanan ikilemleri yansıtmaktadır. Hikâyede yer verilen Almanya örneği ve Alman kadının ev ve aile yaşantısına dair özellikler, sadece Batı medeniyeti olgusunu yüceltmek amacıyla değil, aynı zamanda Türk kadını ile karşılaştırarak kadının toplumsal konumunu sorgulama niyetiyle kullanılmıştır. Bu durum, eserin öz-oryantalizm bağlamında ele alınmasını önemli kılmakta, kadınların toplumsal hayattaki rolleri ve aile kurumunun şekillenmesindeki payları gibi konuları öne çıkarmaktadır.

Hikâyede, Fon Sadriştayn’ın bir Alman kadınıyla evlenip Türk karısını geride bırakması, ilk bakışta “Alman kadının üstün, Türk kadının ise yetersiz” gösterme gibi anlaşılabilir. Ancak Ömer Seyfettin’in milliyetçi görüşleri ve dönemin toplumsal şartları dikkate alındığında, bu anlatının tek boyutlu bir övgü veya yergi düzlemine sığdırılamayacağı açıktır. Yazar, hikâye boyunca Alman kadının çalışkanlık, tasarruf alışkanlığı ve ev işlerini küçümsemek gibi

özelliklerine vurgu yaparken, aslında Türk toplumunun bu değerleri ihmal ettiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bir bakıma, Türk kadınının ev içi sorumlulukları ihmal edişi, aşırı tüketim eğilimi veya eğitime yeterince önem vermeyişi yazar tarafından toplumun geri kalmışlığının bir sembolü hâline getirilir.

Bu noktada kadının toplumsal rolü, eserin ana eksenlerinden birini oluşturmaktadır. Fon Sadriştayn'ın ilk evliliğinde, Türk kadınının aşırı süslenme, müsriflik ve ekonomik planlama eksikliği üzerinden bir eleştiri yapılırken; yazar, Alman kadının tasarruf kültürünü, evin idaresini üstlenmesini, hane bütçesini düzenlemesini ve aile içi sorumlulukları üstlenmesini modernleşme çerçevesi içinde ele alır. Dolayısıyla metin, bir “yabancı kadın” modeli üzerinden, Türk kadınının eğitimi ve aile içindeki rolünün sorgulanmasına alan açmaktadır. Bu yaklaşım, hikâyeyi “Batı hayranlığı” şeklinde yorumlamanın ötesine götürerek, kadın odaklı bir toplumsal eleştiri zeminine taşımaktadır.

Öte yandan, hikâyede kadının rolünün sadece ev içi işlerle sınırlanmadığı da belirtilmektedir. Alman kadın, klasik müzik ve edebiyatla ilgilenerek kültür seviyesini ortaya koyarken, aynı zamanda aile bütçesini yönetir, maddi sorumluluk alır ve nihayetinde çocuğunu dahi kendi başına doğuracak kadar özgüven sahibi bir portre çizer. Bu durum, hem eğitim hem de toplumsal hayata katılım açısından kadının etkinliğini simgeler. Oysa Türk kadını, hikâyenin eleştirilen çerçevesinde, bu sorumlulukları yerine getiremediği gibi, estetik ve lükse düşkünlükle evin ekonomisine zarar verir. Böylece, Almanya’da temsil edilen çalışkan, üretken ve hesap bilen kadın modeli, eserde bir tür karşı kıyas unsuru rolü üstlenir.

Hikâye boyunca yazarın işaret ettiği nokta, batılı olmayı körü körüne taklit etmek veya kendi kültüründen tamamen vazgeçmek değildir. Tam aksine, milliyetçi yazarlığıyla tanınan Ömer Seyfettin, bu hikâye bağlamında kadın eğitiminin ve ailenin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kadının toplum içindeki rolü geliştirilmediği takdirde, ne kadar modernleşme hamlesi yapılırsa yapılsın, toplumsal kalkınmanın eksik kalacağı vurgulanmaktadır. Bunu da Alman kadınının disiplin ve çalışkanlık özelliklerini yüceltme gibi görünen, ancak aslında Türk kadınının ihmal edilmiş taraflarına ayna tutan bir yöntemle dile getirmektedir.

Son bölümde, anlatıcı Alman kadını üzerinden kadının üretkenliğini, tasarruf bilincini ve ev idaresindeki becerilerini över. Fakat bu sürecin fazla mekanik ve duygusallıktan uzak olduğu yönündeki tespitleriyle, Türk toplumunun kendi değerlerine de sahip çıktığı bir modernleşme süreci geçirmesi gerektiğine işaret eder. Yani Ömer Seyfettin, Batı değerlerini tamamen benimsemek yerine, kadının modern dünyanın gerekliliklerine uygun ve aynı zamanda kültürel kimliğine sadık bir düzleme yerleşmesi gerektiğini savunur. Kadının aile içinde üretici, yönlendirici, duygusal ve aynı zamanda disiplinli bir rol üstlenmesi, toplumsal gelişmenin temel koşulu olarak ileri sürülür.

Sonuç olarak, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* hikâyesinde, kadının aile içindeki rolü ve toplumsal işlevi üzerinden yapılan karşılaştırma, salt bir Alman kadını övgüsü değildir. Ömer Seyfettin, Osmanlı toplumundaki eksikleri vurgulayarak, kadının eğitimden ev ekonomisine, anne kimliğinden kültürel donanımına kadar geniş bir yelpazede gelişmesi gerektiğine dikkat çeker. Bu eleştiri, hikâyeyi öz-oryantalizm sınırlarından çıkarıp, kendi kültürüne yönelik bir çağrıya dönüştürür. Yazarın amacı, Türk kadınının Batı veya Doğu ekseninde tamamen silikleşmesi değil; aksine, kültürel kodlarını koruyarak modern dünyanın gerektirdiği disiplin

ve sorumluluk anlayışını benimsemesidir. Böylece, *Fon Sadriştayn'ın Karısı*, kadını merkeze alan bir karşılaştırma yaparak, millî kimlik ile modernleşmenin çatışma veya kopuş değil, dönüşüm ve bütünleşme doğrultusunda ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu bakımdan, hikâye güncelliğini korumaya devam etmekte ve kadının toplumsal rolüne ilişkin tartışmalara tarihsel bir perspektif sunmaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, A. (2019). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Türk kimliği ve milliyetçi söylem [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=GnyGksi4-GksOJJcQuf93g>
- Alangu, T. (2017). *Ömer Seyfettin: Ülkücü bir yazarın romanı*. Yapı Kredi.
- Beyitoğlu, Y. K. (2018). İdeal bir toplum yaratmak: Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumsal eleştiri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 26-54.
<https://doi.org/10.32321/cutad.427553>
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Chow, R. (1998). Introduction: On Chineseness as a theoretical problem. *Boundary 2*, 25(3), 1-24.
- Dinçer, F. (2021). Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" hikâyelerinde mitolojik izler ve modern işlevler. *KARE*, (11), 135-157.
- Enginün, İ. (2011). *Mukayeseli edebiyat*. Dergâh.
- Enginün, İ. (2012). *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları*. Dergâh.
- Erdem, E. (2015). *Ömer Seyfettin hikâyelerinde siyasal ideoloji ve toplumsal temalar: II. Meşrutiyet'in Türkçü eleştirisi* [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=TRaygOnyWEW33HFEb1dtvg>
- Güneş, E. (2017). *Ömer Seyfettin'in eserlerinde kimlik ve aidiyet duygusu* [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=0FFRbCGVpAw5l8FLX-Nezw&nno=P4x6yheiJ-UQmdhpUEWi4A>
- Iwabuchi, K. (1995). Return to Asia? Japan in the global audiovisual market. *Media International Australia*, 77(1), 94-106. <https://doi.org/10.1177/1329878X9507700111>
- Kanter, M. F. (2015). Ömer Seyfettin hikâyelerinde kadınlarda değer değişimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1607-1615.
<https://doi.org/10.7884/teke.568>
- Karabulut, R. (2017). Ömer Seyfettin'in kadın dünyasındaki hikâyeleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 64-90. <https://doi.org/10.32321/cutad.354303>
- Köroğlu, E. (2016). *Türk edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı*. İletişim.
- Nandy, A. (1983). *The intimate enemy: Loss and recovery of self under colonialism*. Oxford University.
- Okay, Y. (2019). Ömer Seyfettin hikâyelerinde aşırı Batılılaşma sonucu olarak toplumsal amnezi ve gündelik hayat görünimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 331-350.

- Polat, N. H. (2020). Ömer Seyfettin hakkında. N. H. Polat (Ed.), *Ömer Seyfettin: Bütün hikâyeleri* içinde (s. 17-36). Yapı Kredi.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Seyfettin, Ö. (2020). Fon Sadriştayn'ın karısı. N. H. Polat (Ed.), *Ömer Seyfettin: Bütün hikâyeleri* içinde (s. 653-664). Yapı Kredi.
- Sürgit, B. (2013). Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" adlı hikâyesi çerçevesinde Yeni Lisan hareketi. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (2), 247-259.
- Tarakçı, G. (2023). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde millî kimliğin inşasında annelerin rolü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 40-61. <https://doi.org/10.33206/mjss.1191444>
- Yegenoglu, M. (1998). *Colonial fantasies: Towards a feminist reading of orientalism*. Cambridge University.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yüksel, M. (2013). "There is no difference whatsoever between family and nationality": Imagining the nation as a family in Ömer Seyfettin's stories. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), 229-247. <https://doi.org/10.17065/huniibf.103651>
- Zengin, N. (2020). Ömer Seyfettin'in "Fon Sadriştayn'ın Karısı" ve "Fon Sadriştayn'ın Oğlu" adlı hikâyelerindeki kadın kahramanların mukayeseli incelemesi. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 3(1), 192-202.